

Яцишин А.В.

*кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник, Інститут інформаційних технологій і засобів
навчання НАПН України*

ПРО ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ У ПІДГОТОВЦІ АСПІРАНТІВ І ДОКТОРАНТІВ

Постановка проблеми. Для розкриття теми нашого дослідження розглянемо феномен соціальних мереж та їх роль в сучасному інформаційному

просторі. У роботі [7] зазначено, що збільшення числа соціальних Інтернет-мереж та глобальне залучення людей до їх використання є однією з форм вираження та розвитку мережної комунікації, що є основою інформаційного суспільства. Такі виклики сучасності як: значне збільшення обсягу даних для опрацювання інформаційними системами, різноманітність технологічних платформ, мобільність і масовість індивідуальних комп'ютерно орієнтованих пристроїв, поширення хмаро орієнтованих систем та технологій доступу до електронних ресурсів – безперечно впливають на розвиток інформаційно-освітнього середовища. Нині, електронні соціальні мережі є інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів отримують додаткові можливості у спілкуванні, накопиченні й передачі відомостей, використанні власного творчого потенціалу для вирішення освітніх, наукових, суспільно значущих проблем, генерації ідей та інше.

З огляду на роботи [6; 11], електронні соціальні мережі є порівняно новим явищем, яке здобуло всесвітню популярність в останні кілька років, тому в даний момент вони переживають не лише стадію піку популярності, але й стадію швидкого розвитку. Головними чинниками привабливості мереж є популярність, безкоштовна реєстрація, можливість обирати мову сайту, наявність чату, безкоштовні послуги: розміщення фото, відео, документи та ін. Також, електронні соціальні мережі можуть бути використані для глибшого розуміння захоплень, вподобань, кола спілкування, внутрішнього світу людини шляхом вивчення даних, розміщених на особистій сторінці [10].

***Аналіз актуальних досліджень.** У дослідженні [9] запропоновано підхід щодо створення та інтеграції даних профілів користувача у наукових соціальних мережах та відкритих реєстрах. Застосування цього підходу забезпечує максимізацію представлення відомостей про наукові публікації та дослідницьку роботу науково-педагогічного працівника для світового наукового співтовариства. Таким чином, дослідник отримує значні можливості для розширення співпраці з вітчизняними та закордонними організаціями чи науковцями [9].*

Електронні соціальні мережі мають різний інтерфейс і цільове призначення, свою аудиторію, механізми роботи та певні правила. Науковці виокремлюють: «професійні»; «універсальні»; «для авторських записів»; «тематичні»; «академічні» чи «дослідницькі»; «освітні». Освітні соціальні мережі об'єднують учнів/студентів і орієнтовані на взаємодію з метою надання допомоги в реалізації академічних проектів, проведення наукових досліджень, або взаємодії з учителями/викладачами [6].

Дослідники [10; 7] до переваг впровадження електронних соціальних мереж у навчально-виховний процес відносять: зацікавленість та вмотивованість учнів і студентів до їх використання; зручний інтуїтивно-зрозумілий інтерфейс; загальна доступність і безкоштовність; наявність функцій планування подій, розсилки запрошень, налаштування нагадувань; можливість оперативного обміну повідомленнями й мультимедійними даними; підтримка синхронної (одночасної) та асинхронної (розподіленої в часі і просторі) комунікації між учасниками мережі (педагогами, батьками, учнями); можливість пошуку даних та відомостей; можливість доступу з різних пристроїв (персонального комп'ютера, планшета, смартфона та ін.) [10].

У публікації [1] зазначено, що нині все більше уваги та постійному

моніторингу соціальних мереж приділяють уряди, поліція і охоронні організації зарубіжних країн, оскільки зміни настрою в суспільстві, особливо назрівання соціальних конфліктів, зазвичай добре відображаються в Twitter. Також, соціальні мережі є важливим інструментом для маркетологів, які спостерігають за виникненням і розповсюдженням певних трендів у соціальних мережах.

Корнєєв В. – дослідник галузі соціальних комунікацій, відзначає, що виник новий підхід до кваліфікації наукових результатів і це потребує вироблення спеціальної методології їх отримання. Наразі, залучаються окремі, ще зовсім до цього не досліджувані в українській науці сегменти інформаційного простору, такі як соціальні мережі або реклама наукової продукції [4]. У публікації [1] йдеться про те, що з'явилася нова галузь соціологічних досліджень за допомогою даних Twitter та інших соціальних мереж. Одне з таких досліджень провели зарубіжні вчені, виявило, що людина почувається щасливішою чим далі вона подорожує від дому. Це останнє відкриття нової дисциплінарної галузі, що за допомогою соціальних мереж досліджує настрої і думки людей. Twitter є безцінним джерелом матеріалу для такого аналізу, адже коментарі у ньому – щирі і відверті, ніж відповіді у анкетах (що є традиційним у соціології засобом дослідження думки людей). Також Twitter та інші соціальні мережі є хорошим інструментом для соціологів, тому що це база даних з автоматичним пошуком контенту. Дописи у Twitter часто супроводжуються такою корисною інформацією, як профіль користувача або позначка про місце його знаходження під час створення запису [1].

В Інституті інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України виконується науково-дослідна робота «Формування інформаційно-освітнього середовища навчання старшокласників на основі технологій електронних соціальних мереж» (2015-2017 рр.) [5] виконавці якої досліджують електронні соціальні мережі як: засоби спільної навчальної діяльності, а також засоби розгортання соціальних контактів та розширення соціальної взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу; засоби, що сприяють у навчально-виховному процесі збільшенню масштабу користувацької доступності ресурсів через інформаційно-комунікаційні мережі, формуванню взаємопов'язаного структурованого освітнього контенту, впливають на розвиток діалогічного характеру навчального процесу; розглядається використання електронних соціальних мереж як педагогічний прийом, що може бути використаний для реалізації проблемно-ситуативних, інтерактивних, особистісно-орієнтованих методів виховання і навчання, та тих, що формують типи соціальної поведінки; позитивний результат, в першу чергу, намагаємось отримати в підвищенні рівня мотивації учнів до пізнавальної діяльності, формування ІК-компетентності, комунікативної компетентності, навиків спільної роботи, співпраці у мережі – у тому, що є передумовою їх успішного майбутнього [5].

Здійснивши аналіз наукової літератури та джерел Інтернет, виявлено публікації щодо застосування електронних соціальних мереж для різних цілей: впровадження електронних соціальних мереж у навчально-виховний процес ВНЗ та ЗНЗ; для неформальної освіти дорослих; для журналістики; для соціології; для психології, проте застосування електронних соціальних мереж для наукових досліджень та з метою застосування їх для підготовки аспірантів і докторантів розглянуто недостатньо.

Мета статті – проаналізувати напрями використання електронних

соціальних мереж для проведення наукових досліджень і для підготовки аспірантів та докторантів.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо електронні соціальні мережі як засіб підтримки наукової діяльності. Сучасний період розвитку суспільства характеризується інформатизацією усіх сфер життєдіяльності: від політики й управління до освіти й науки. Загальна доступність й поширення ІКТ, як невід'ємного елементу інформаційного суспільства, сприяє оновленню способів роботи з даними, спрощує процеси отримання відомостей, обміну досвідом та взаємодії між людьми [10]. В умовах реформування освіти і науки України, важливим є підвищення ефективності наукових досліджень та впровадження їх основних результатів у освітню практику. Світова наукова громадськість підвищує вимоги щодо якості та продуктивності наукових досліджень, як одноосібних так і колективних. Про це свідчить вимогливість до цитувань публікацій і важливість у широкому залученні громадськості до обговорення отриманих наукових результатів.

Здійснюючи дослідження, зокрема психолого-педагогічного напрямку важливим є проведення спостереження, опитування, бесід, анкетування, тестування тощо. І наразі, електронні соціальні мережі можна використати як засоби, для проведення певних аспектів дослідження. Науковцями вже доведено, що електронні соціальні мережі мають вагомий дидактичний потенціал адже завдяки ним підвищився рівень вмотивованості і зацікавленості студентів/учнів, учасники можуть підвищувати свою самооцінку і набувати соціального досвіду.

У публікаціях [3; 8] описано досвід застосування електронних соціальних мереж для проведення опитування, а також, зроблено висновок про ефективність використання електронних соціальних мереж для інформаційної підтримки педагогічного досліджень [8, с.81-84].

З огляду на роботи [2; 6; 10-12] опишемо кілька шляхів використання електронних соціальних мереж для проведення наукових досліджень і для підготовки аспірантів та докторантів.

По-перше, потрібно обрати певну електронну соціальну мережу. Здійснити в ній реєстрацію, створити приватну сторінку, розмістити дані про себе та здійснити налаштування. Можна мати особисті сторінки у різних соціальних мережах, все залежить від вашої мети: спілкування з друзями чи розваги, спілкування з іншими науковцями чи пошук наукових контактів, заходів, тощо. Наприклад, окрім усім відомих мереж Фейсбуку чи ВКонтакті є електронні соціальні мережі, що створені спеціально для наукової спільноти, а саме: Українські науковці у світі (Ukrainian Scientists Worldwide), *LinkedIn*, *Academia.edu*, *Computer Science Student Network (CS2N)*, *SciPeople*, *Scientific Social Community* та інші.

По-друге, пошук наукового матеріалу та відстеження новин про наукові масові заходи. Кожного дня у світі проводяться багато наукових масових заходів: конференції, семінари, круглі-столи, майстер-класи, тренінги тощо на теми, пов'язані із вашим науковим дослідженням, публікуються нові книги і журнали. Дослідники намагаються поширити свої наукові результати серед колег, розміщуючи посилання на них, чи оголошуючи де їх можна переглянути чи завантажити [2]. У наукових соціальних мережах, як і в звичайних: варто підписатися на обрану людину чи тематичну сторінку і нові надходження відображатимуться у вашій стрічці новин. Якщо ви проводите наукове

дослідження, спробуйте щодня переглядати новини – і ви будите дійсно знати і орієнтуватися у сучасних розвідках з обраної проблеми [2].

По-третє, для підтримки наукових контактів, презентації себе і організації тематичних груп чи сторінок. Розміщуючи відомості про себе на персональній сторінці, варто щоб інформація була вичерпною, і навіть, потрібно згадати про нагороди, дипломи і сертифікати. Також, важливо, щоб не лише аспірант орієнтувався в надбаннях інших дослідників, а й вони знали про його розробки та публікації. Тому, академічні соціальні мережі є найкращим простором для встановлення перших професійних контактів. Можна написати автору, публікація якого вас зацікавила, та поставити додаткові запитання [2]. Електронні соціальні мережі через свою популярність можуть бути гарним педагогічним засобом, дозволяючи використовувати такі методи: робота в групі, дискусія, вирішення та аналіз ситуаційних задач, отримання консультації тощо. Також, за допомогою електронних соціальних мереж може бути здійснено значний інформаційний вплив, що призведе до розширення свідомості, зміни світогляду користувачів цих мереж [8]. Можна створити певну тематичну групу, запросити до неї учасників і разом досліджувати певну проблему, обмінюватися досвідом, презентувати результати досліджень тощо.

По-чверте, для підготовка та проведення опитувань, анкетувань. Як вже зазначалося раніше, у мережах є можливість створювати закриті і відкриті групи, до яких можуть входити тільки визначені адміністратором учасники, тому, у закритій групі можливо розмішувати необхідний матеріал, інформацію, а саме тексти, відео, зображення, посилання, опитування, анкетування тощо. Окрім цього є можливість проводити опитування, незалежне оцінювання результатів навчання усіма користувачами групи та здійснювати обговорення, ділитися досвідом та просто спілкуватися із однодумцями [3]. В результаті проведеного аналізу власне контенту електронних соціальних мереж, вважаємо, що вони можуть стати потужним засобом для проведення наукових досліджень. Як приклад [12], в електронній соціальній мережі Facebook було створено тематичну групу «Опитування про ІКТ» (<https://www.facebook.com/groups/1600369426885419/?ref=bookmarks>) з метою здійснення різноманітних опитувань для проведення психолого-педагогічних досліджень науковцями, аспірантами і докторантами Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. Отже у процесі виконання наукових досліджень вважаємо за доцільне використовувати електронні соціальні мережі та інших соціальні сервіси.

По-п'яте, для оцінка та моніторингу ефективності власних наукових робіт. Наукові дослідження мають активно обговорюватись ще у процесі їх виконання, а не лише після публікації отриманих результатів, це і є їх апробацію. Бажання молодого дослідника поділитися власними напрацюваннями у професійних мережах є чудовою нагодою почути відгуки про свою роботу. З цією метою, також, варто використати інструменти статистики, що пропонуються у більшості соціальних мереж. Отримані аналітичні звіти покажуть, які з публікацій привертають найбільшу увагу і отримали схвалення та з яких країн користувачі цікавилися вашими публікаціями [2].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, однією з основних переваг електронних соціальних мереж є отримання швидкого зворотнього зв'язку та зручність їх інструментів і сервісів. Електронні соціальні

мережі є зручним засобом для проведення опитувань і анкетувань, створень тематичних груп, з метою обговорення певної проблеми, можна, здійснивши аналіз даних з персональної сторінки користувача, визначити його психолого-педагогічний портрет, також завдяки цим мережам, можна, взаємодіяти між дослідниками з різних країн та обмінюватися досвідом і розповсюджувати результати досліджень, спостерігати за реакціями учасників на обговорення чи відомості про певні питання (подобається, не подобається), запрошувати бажаючих для участі у різних наукових заходах тощо. У подальшому перспективним вважаємо розглянути можливості електронних соціальних мереж для здійснення інформаційно-аналітичної підтримки наукових масових заходів.

Список використаних джерел та літератури:

1. Болл Філіп. Як нас досліджують через соціальні мережі [Електронний ресурс]. – 2.01.2016. – Режим доступу: http://www.bbc.com/ukrainian/vert_fut-2016/01/151230_vert_fut_want_to_be_happy_travel_further_vp.
2. Іллі Ясна. Соціальні мережі для науковців [Електронний ресурс] / Суспільство. – Режим доступу: <http://studway.com.ua/socmerezhi-dlya-naukovciv>.
3. Коваленко О.М. Інформаційна підтримка музичної самоосвіти дорослих засобами електронних соціальних мереж // Звітна наукова конф. Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: зб. матеріалів. – К.: ІТЗН НАПН України, 2016. – С. 77-82. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua/704015/>.
4. Корнєєв Віталій. Про перспективні напрями досліджень у галузі «Соціальні комунікації» / Корнєєв Віталій / Український науковий журнал «Освіта регіону». – 2016. – №1. – режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/1356>.
5. Пінчук О.П. Електронні соціальні мережі. Персональний блог [Електронний ресурс] – режим доступу: <http://olgapinchuk.blogspot.com/p/elektronni-sotsialni-merezhi.html>.
6. Пінчук О.П. Історико-аналітичний огляд розвитку соціальних мережних технологій та перспектив їх використання у навчанні [Електронний ресурс] / О.П. Пінчук // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2015. – №4 (48). – С. 14-34. – режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua>.
7. Пінчук О.П. Перспективний аналіз використання соціальних мереж як засобу навчання в навчальному середовищі [Електронний ресурс] / Пінчук О.П. // Інформаційні технології і засоби навчання. – 2016. – № 4 (54). – С. 83-98. – Режим доступу: <https://journal.iitta.gov.ua>.
8. Пічугіна І.С. Застосування електронних соціальних мереж для інформаційної підтримки педагогічних досліджень // Проблеми моделювання та розроблення інформаційних систем: матеріали наук.-практ. інтернет-конф. (Дрогобич, 5-7 квіт. 2016 р.). – Дрогобич: Дрогобицький Держ. пед. ун-т імені Івана Франка, 2016. – С. 80-84.
9. Семенець А.В. Про підхід до застосування наукових соціальних мереж для максимізації представлення інформації про наукові публікації / А.В. Семенець, В.П. Марценюк // Медична інформатика та інженерія. – 2015. – № 4. – С.15-28.
10. Яцишин А.В. Використання електронних соціальних мереж для розвитку інформаційної культури дітей та молоді з функціональними обмеженнями / А.В. Яцишин, Ю.Г. Носенко // Освіта та виховання обдарованої особистості. – 2015. – №12 (43). – С.31-38.
11. Яцишин А.В. Застосування віртуальних соціальних мереж для потреб загальної середньої освіти / А.В. Яцишин // Інформаційні технології в освіті : Зб. наук. праць. – Херсон : ХДУ, 2014. – № 19. – С. 119-126.
12. Яцишин А.В. Про застосування електронних відкритих систем у підготовці наукових кадрів вищої кваліфікації [Електронний ресурс] / А.В.Яцишин / Звітна наукова конф. Інституту інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України: зб. матеріалів. – К.: ІТЗН НАПН України, 2017. – С.130-135. – Режим доступу: <http://lib.iitta.gov.ua>.